

Staffan Janson, professor i folkhälsovetenskap, barnläkare, Karlstads universitet staffan.janson@kau.se

Medievåld påverkar barn

Risk för aggressivt beteende – främst bland resurssvaga, utsatta barn

|| Hos många vuxna finns en stark oro för att våld i filmer och på TV skall inverka menligt på våra barns utveckling. Särskilt stark är oron för att våldsskildringar skall ge upphov till ångslan hos yngre barn och öka aggressivt beteende hos ungdomar. Det finns också en stigande irritation över att forskningsresultaten om barn och medievåld aldrig tycks kunna bli så entydiga att de leder till tydliga riktlinjer som föräldrar och medier kan rätta sig efter. Det är snarare så att det bland forskarna funnits en tydlig polarisering mellan dem som anser att medievåld är skadligt för barn och dem som menar att det inte alls finns några säkra bevis för sådana påståenden.

En mer balanserad syn har dock växt fram under senare år, eftersom vi börjat förstå att en individuell känslighet tycks vara avgörande för vilka effekter medievåldet kan få.

Världshälsoorganisationen, WHO, har på senare år angivit våld som en betydande riskfaktor för vår hälsoutveckling. I en översikt om våld och hälsa [1] diskuterar WHO mediebudskapens hälsoeffekter – men tar inte upp effekterna av de mediala våldsskildringarna. Detta är ganska anmärkningsvärt, men kanske är det ett utslag av den osäkerhet som råder inom området.

Barns TV-tittande förvånansvärt likt världen över

Dagens barn tittar mycket på TV och lägger ned allt mer tid på datorspel. Unescos Global Media Violence Study [2] har visat en anmärkningsvärd likhet mellan barns TV-tittande i 23 olika länder. I både landsbygds- och stadsmiljöer (med tillgång till elektricitet) anger nästan alla skolbarn att de använder ungefär hälften av all sin lediga tid till att se på TV. De flesta föräldrar tror också att TV-tittandet i betydande grad påverkar deras barns språk, beteende och klädsel.

Det förtjänar att påpekas att TV-tittande och datorspelekan också kan ha positiva inlärningseffekter. Flera studier har visat att ungdomar som sysslar med strategispel och äventyrs-

... anger nästan alla skolbarn att de använder ungefär hälften av all sin lediga tid till att se på TV.

spel som »backpackers« utvecklar sin analytiska förmåga och skolas till ökad internationell förståelse.

Ända sedan slutet av 1920-talet finns en uppsjö av forskning om hur film och TV påverkar människor. Enbart i USA finns 3 000–4 000 studier om hur våldsinnehåll i medierna påverkar oss människor [3]. Däremot finns det bara ett fåtal välgjorda metaanalyser om barns påverkan av medievåld. I en studie som nyligen publicerats i Lancet fann man endast fem metaanalyser och en kvasisystematisk översikt med sådan inriktning [4]. Två av dessa analyser handlade om filmers och TVs inverkan på barns och ungdomars beteende, de övriga fyra om effekterna av videotittande och datorspel.

Att se på våld framkallar aggressivt beteende

Sammanfattande bedömning av dessa studier är att våldsscener utan tvivel ger korttidseffekter genom dels inverkan på barns tankar och känslor, dels ökad sannolikhet för både aggressivt och ångsligt beteende. Resultaten är tydliga för mindre barn, men när det gäller ungdomar är sambanden svagare. De få högkvalitativa studier som tar upp könsskillnader indikerar att pojkar påverkas i mer aggressiv riktning än flickor.

Långtidseffekterna är mer kontroversiella, delvis beroende på metodologiska svårigheter att knyta aktuella beteenden till tidigare film- eller TV-tittande. Trots detta finns en liten, men signifikant kvarstående långtidseffekt på beteendet. I ett folkhälsooperspektiv blir det dock en betydande effektstorlek. Den beräknade effekten är nämligen större än den kondom användning har för minskning av risken för HIV-smitta, effekten av passiv rökning för utveckling av lungcancer eller effekten av kalciumintag för utveckling av benmassan.

Enligt kognitivt baserade aggressionsteorier bör dessa effekter vara större hos barn som dels har en personlighet med aggressivt beteende, dels växer upp i våldsbenägna miljöer. Observationsstudier talar för att detta är riktigt. Studier från Finland och USA har visat att orsakskedjorna går i båda riktningarna. Att se på våld framkallar aggressivt beteende, medan barn med aggressivt beteende å sin sida oftare väljer program med våldsinslag. Det mesta talar för att resursstarka barn från trygga miljöer inte påverkas i någon större utsträckning, medan resurssvaga barn från utsatta miljöer är i riskzonen för att utveckla ett mer aggressivt beteende.

Det finns däremot inga välgjorda studier som talar för att

Sammanfattat

Medievåld kan skapa aggressivt beteende hos barn. Här finns en individuell känslighet – främst resurssvaga barn från utsatta miljöer tycks vara i riskzonen.

Däremot finns inga säkra belägg för att medievåld också ger upphov till kriminella handlingar.

Med dagens kunskap, sunt förnuft och genom att följa försiktighetsprincipen kan rekommendationer ges för att försöka skydda barn i riskzonen.

medievåld också skulle ge upphov till kriminella handlingar.

Kunskap, försiktighetsprincipen och sunt förnuft vägledande

Som i nästan allt preventivt arbete står vi inför hur mycket vi har rätt att påverka en hel befolkning för att kunna skydda en mindre grupp känsliga individer. Vi kan således inte basera våra eventuella ingrepp enbart på aktuell kunskap, ingreppen måste också baseras på etiska överväganden. Om vi kompletterar den kunskap vi har idag med försiktighetsprincipen (och lite sunt förnuft) borde vi kunna ge följande information och rekommendationer till olika grupper:

Föräldrar

- Var medvetna om att det finns en ökad risk för att barn som ser våldsscener kan bli mer aggressiva, ängsliga samt även avtrubbade inför våld.
- Kontrollera innehållet i de program barnen ser.
- Hjälp barn som sett våld att bearbeta det på deras egen utvecklingsnivå.

Hälso- och sjukvårdspersonal och lärare

- Ge råd och stöd samt påpeka att det kan betraktas som vanlig vård att låta barn se extrema våldsscener på film och TV.
- Lär ungdomar att kritiskt granska våldsinnehållet i medier.

Medieproducenter

- Minska våldet i medier, särskilt det våld som är extremt och obegripligt. (Många producenter tror att de måste övertrumfa varandra i ökat våld, medan både barn och vuxna faktiskt önskar mindre våld i medierna [3].)

Makthavare

- Övervaka våldet i medier och ge rekommendationer för en rimlig användning av våldsscener utifrån den kunskap som finns idag.
- Ge alla skolelever möjlighet till kritisk mediekunskap.

Barnklinikerna bör städa framför egen dörr

För drygt två år sedan lanserade barnläkarföreningens styrelse ett tiopunktsprogram som kallades »upprop för barns och ungdomars hälsa« med avsikten att uppmärksamma dels brister i barnsjukvården, dels barnens utsatthet i dagens samhälle. En punkt i programmet behandlade barn och TV, och där skrev man: »Vi bör följa den amerikanska barnläkarakademiens rekommendation att barn under tre år inte bör se på TV, åtminstone aldrig utan sällskap av en vuxen.« Här var nog tanken att i första hand bespara mindre barn det ofta obegripliga utbud som flimrar framför deras ögon. I årets första nummer av tidskriften »Barnläkaren« skriver Carl Lindgren att ett första steg att synliggöra barnläkarnas uppfattning borde vara att städa framför sin egen dörr. Hälften av alla barnpatienter är idag yngre än fyra år. Så gott som alla sjukrum har TV, men de flesta barnkliniker har inte någon policy för TV-tittande. I en anda av allmän välbefinnelse har vi bidragit till att låta småbarn se på program som de inte kan tillgodogöra sig; sannolikt har vi också låtit äldre barn se på program med våldsinslag helt i onödan.

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.

Referenser

1. Krug E, Dahlberg L, Mercy J, Zwi A, Lozano R, editors. World report on violence and health. Geneva: WHO; 2002.
2. Groebel J. Media violence and children. Educational Media International 1998;35:216-27.
3. von Feilitzen C. Medievåldets påverkan: En kortfattad översikt. The UNESCO International clearinghouse on children and violence on the screen. Göteborg: Nordicom; 2001.
4. Browne D, Hamilton-Giachritsis C. The influence of violent media on children and adolescents: a public health approach. Lancet 2005;365:702-10.
5. Lindgren C. Barn och TV – hur konsekventa är vi egentligen? Barnläkaren 2005; (1):6-7.